

Itt vagyok otthon

(már) nem térkép e táj...

TÉMAHÉT FÜZET

7. osztályos tanulók számára

Szerkesztette:
Wellner Andrea

Alpokalja-Ikva mente Leader Egyesület

Fertőszentmiklós

2012

Itt vagyok otthon (már) nem térkép e táj...

A kiadvány elkészítését támogatták:

Magyar Nemzeti
Vidéki Hálózat (MNVH)
www.mnvh.eu

Soproni Múzeum
www.muzeum.sopron.hu

Kiadja:

Alpokalja-Ikva mente Leader Egyesület
9444 Fertőszentmiklós, Szt. István u. 20-21.
Tel.: +0036-20-7797-083
E-mail: info@alpokalja-ikvamente.hu
www.alpokalja-ikvamente.hu

Grafikai tervezés, nyomdai kivitelezés:

Q-Print Kft.
2100 Gödöllő, Remsey krt. 25.
Tel./fax: +0036-28-416-169
E-mail: studio@q-print.hu
www.q-print.hu

ÚJ MAGYARORSZÁG
VIDÉKFEJLESZTÉSI PROGRAM
2007-2013

Európai Mezőgazdasági Vidékfejlesztési Alap:
a vidéki területekbe beruházó Európa

TARTALOM

KÖSZÖNTŐ	5
ELŐSZÓ	6
BEVEZETŐ	7
Térségünk bemutatása	7

A FERTŐ-PART REJTETT KINCSEI <i>Komplex művészeti nevelés a „fa-motívum” tanításával</i>	19
---	----

„VILÁGOM HATÁRÁN” <i>Ikva mente térsége</i>	57
--	----

„SOPRON KÖRNYÉKE” <i>Fertőrákos - Ágfalva - Harka - Kópháza</i>	99
--	----

„(A) KARDOS-VÖLGYÉTŐL A NAGYERDŐIG” <i>Észak- Alpokalja</i>	131
--	-----

DÉL-ALPOKALJA TÖRTÉNETI ÉRDEKESSEGEI <i>Szívünkbe égett történelem</i>	155
---	-----

Itt vagyok otthon (már) nem térkép e táj...

Az „Örökségünk, Alpokalja-Fertő táj” című projekt az ÚMVP LEADER Térségek közötti és határmenti vagy transznacionális nemzetiségi, gazdasági, társadalmi, kulturális kapcsolatok fejlesztésének támogatása célterület támogatásával valósult meg. A kiadvány lektorálása, grafikai tördelése és szerkesztése, valamint nyomdai kivitelezése (1000 példányban) a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat vidékfejlesztési projektötlet támogatásával valósult meg.

Szerkesztette:
Wellner Andrea

Lektorálta:
dr. Kelemen István, történész

Írták:

Balogh Tiborné	Szántó Zoltán	Nemeskér-Plechl Richárd
Bándli Cintia	Tömördi Máté	Németh László
Barczáné Locsmándi Beáta	Czingráber Mária	Póczáné Németh Alojzia
Bognár Ildikó	Csitkovics Viktória	Rákóczi László
Czindér Tamásné	Doroginé Kovács Melinda	Rígó István
Czupy György	Fábiánkovits Lászlóné - sütőasszony	Sárközi Ágnes
Dr. Németh Ildikó	Taschner Ferenc - fufaragó	Sárközi Réka
Feketéiné Gruber Szabina	Galambos László	Schmidel Bernadett
Goda István	Garamvölgyi Dóra	Szabó Diána
Haris Vincéné	Gludovász Ferenc	Szőke Katalin
Havasiné Szalai Mónika	Horváth Eszter	Tarlós Tamás
Horváth Attiláné	Horváthné Bóka Zsuzsa	Tóth Deszóné
Horváth Bernadett	Ihászné Lajber Rita	Tóth József
Horváth Ibolya	Kelemen Dávid	Török László
Ivancsicsné Kalmár Andrea	Kelemenné Lágler Éva	Vajdai Ágnes
Kovács Ágnes	Korláth Ildikó	Varga Gábor
Lévainé Soós Klára	Lágler Jenőné	Varga Hajnalika
Ratatics Katalin	Laiki Attila	Walter Mirjam
Ratatics Tiborné	Márk Attiláné	Wellner Andrea
Rozmán Nóra	Molnár Anett	Wild Fanni
Sipőczné Baranyai Éva	Nagy Balázs	Zambó Istvánné

KÖSZÖNTŐ

Kedves hetedik osztályosok, kollégák, az úton velünk együtt haladók!

Érdekes és sokszínű világban élünk. Mindannyian keressük benne helyünket a miértjeinket. Lassan megtanuljuk, hogy lélek tesz csuda dolgokat. A bölcs ember tudja, hogy szüksége van társakra. A társakkal megoszthatóak a gondolatok, ha bajban vagyunk segítséget kaphatunk. Hálásan köszönöm a projektben résztvevőknek a projektünkhöz csatlakozóknak azt a mérhetetlen hitet, szeretetet, melyet megtapasztaltam és nap mint nap megélhetek.

A szívére hallgató embert, nem tántoríthatják el a kétségek és a gyötrelmek. Az erős ember tudja, hogy sebezhető, ám hisz Önmagában a jelenben és ez teszi igazán bátorrá. Az erős ember büszke Önmagára. Köszönöm hogy ma, kezünkben tarthatjuk e könyvet.

Kedves pedagógusok, úton velünk együtt haladók!

A mai világban nagyon fontos, hogy mit adunk útravalóul tanulóinknak, a felnövekvő generációnak. Amit át szeretnénk adni, tudjuk e az Ó nyelvükön megfogalmazni. Sikerül e ebben a felgyorsult világban a vidéki ember Bölcsességét, Föld és Hazaszeretetét, Családszeretetét átadni.

A múlt értékeire építve azt átültetve a jelen talajában várható a megújulás. Azt gondolom, fontos az átültetés. Átültetni tudást, szeretetet, tapasztalatot, türelmet. Átültetni öregből a fiatalba, és fordítva. Ez a mi feladatunk!

Kedves hetedik osztályosok!

A helyet ahol éltek, az Öt mikrotérséget, öt féle gondolkodást, öt féle mentalitást, az öt elem segítségével (Fa, Tűz, Föld, Fém, Víz) játékosan igyekszünk bemutatni. A könyvet bővíthetőre terveztük, veletek együtt alkotjuk tovább.

Kívánom, hogy e könyv által is szeressétek Hazánkat a helyet ahol éltek. Ismerjétek történelmünk, hagyományaink, a gyökerek jelentőségét és a nemzetünket mindig összetartó szeretetnek az erejét.

Nyelvünk gazdagsága, titka edz bennünket, védelem, érték számunkra.

Kívánom, hogy az „Örökségünk Alpokalja-Fertő táj” c. projekt is segíthessen benneteket Bölcs és Erős, Szívére hallgató Boldog Emberré válni.

Wellner Andrea

a Porpáczy Aladár ÁMK
igazgatónöje

ELŐSZÓ

Kedves Diákok! Kedves Olvasó!

Olyan könyvet tartotok kezetekben mely az „Örökségünk, Alpokalja-Fertő táj” címet kapta. Rengeteg információt tartalmaz elődeinkről, településeinkről, térségünkről, mely tájékoztatja a jelent a múlttól. Az örökség kötelez is benneteket ezen értékek megtartására, továbbvitelére, ápolására.

Ez a feladat vár rátok, amely nemességében egyszerű, de jövőnk szempontjából létfontosságú.

Mint ahogy Széchenyi is mondta:

„Tiszteld a múltat, hogy érthesd a jelent, és munkálkodhass a jövőn”.

Horváth Tibor

*Alpokalja-Ikva mente Leader Egyesület elnöke,
Fertőszentmiklós város polgármestere*

Kedves hetedik osztályosok!

Témahét füzetünk nagy utazásra hív Benneteket. Tanuljatok egymástól, térségekről, hogy később felelősséggel tudjatok cselekedni, helyben, megtanulva ma, milyen értékeket rejt történetünk, környezetünk. Ez jövőnk záloga.

„Ha gyorsan szeretnél haladni, menj egyedül; Ha messze szeretnél eljutni, menj másokkal együtt!” - közösen, együtt haladni sokkal nehezebb, de higgyétek el, megéri a ráfordított időt, energiát.

A rátok váró hosszú út elején fogadjátok egyesületeinktől útravalóul oly szeretettel ezt a kiskönyvet, amilyen szeretettel mi készítettük Számotokra.

Pálné Keller Csilla

*Alpokalja-Ikva mente Leader Egyesület munkaszervezet vezetője,
a Magyar Nemzeti Vidéki Hálózat elnökségi tagja*

BEVEZETŐ

TÉRSÉGÜNK BEMUTATÁSA

Mottónk:
*„Megtartó vidék fejlődő
életműveléssel”*

A 2008. évben alakult Alpokalja-Ikva mente Leader Egyesület feladata, hogy a sopron-fertői térség 39 vidéki településének fejlődését szolgálja, a térségi összefogást erősítse, a szolgáltatásokat közel hozza a térség lakosságához. A megalakult Leader térségünk 39 települést foglal magában, 38.740 fős lakosságszámmal bír, Sopron Megyei Jogú Város adatai nélkül (Sopronnal együtt térségünk eléri a 100.000 főt, mellyel a megye második legnagyobb térségének számít).

A kistérséget északon és nyugaton a trianoni békeszerződésben megállapított és az 1921. évi soproni népszavazás sikereként módosított osztrák-magyar államhatár határolja. Keleti szomszédja a Kapuvár- Beledi kistérség, míg délkeleten közös határvonallal rendelkezik a Sárvári kistérséggel.

Délről Vas megyével, azon belül a Kőszegi és a Csepregi kistérséggel határos. Érdeemes megjegyezni, hogy a Csepregi kistérség jelentős része 1950-ig Sopron vármegyéhez tartozott, ebből adódóan gazdag német és horvát nemzetiségi kultúrával rendelkezik. Térségünk két, egymással szomszédos települése városi ranggal rendelkezik. A Fertő part központjaként említhető Fertőd 1995-ben kapta városi rangját, az Ikva mentén elhelyezkedő, szintén térségi mikroközponti szerepet betöltő Fertőszentmiklóst Győr-Moson-Sopron megye 10. városaként, 2008. július 1.-jén avatták várossá.

Térségünket jól körülhatárolhatóan, táji, történeti, közigazgatási, közlekedési kapcsolatai alapján három mikrokozmetbe sorolhatjuk. Az egyik mikrokozmetet a Fertő-parti települések (Fertőd központtal) alkotják, a második mikrokozmetet az Ikva menti települések (Fertőszentmiklós központtal) és a térség déli részein elhelyezkedő 17 település társulását az alpokaljai települések alkotják, melynek központja elsősorban foglalkoztatási, részben jó közlekedési helyzetének, központi fekvésének köszönhetően Lövő települése.

TELEPÜLÉS	LÉTSZÁM (FŐ)	TELEPÜLÉS	LÉTSZÁM (FŐ)	TELEPÜLÉS	LÉTSZÁM (FŐ)
Ágfalva	2 114	Fertőszéplak	1 284	Pinnye	361
Agyagosszergény	887	Gyalóka	79	Pusztacsalád	276
Csáfordjánosfa	224	Harka	1 696	Répcseszeme	305
Csapod	552	Hegykő	1 397	Répcsevis	380
Csér	36	Hidegség	359	Röjtökmuzsaj	447
Ebergőc	148	Iván	1 355	Sarród	1 027
Egyházásfalú	879	Kópháza	2 052	Sopronhorpács	822
Fertőboz	274	Lövő	1 437	Sopronkövesd	1 163
Fertőd	3 404	Nagyecenk	1 870	Szakony	455
Fertőendréd	623	Nagylós	978	Újkér	997
Fertőhomok	613	Nemeskér	222	Und	368
Fertőrákos	2 249	Peresztég	1 392	Völcsej	378
Fertőszentmiklós	3 785	Petőháza	1 044	Zsira	808
		Összesen		38 740	

TÉRSÉGÜNK ELHELYEZKEDÉSE ÉS MAGA A TÉRSÉG BEMUTATÁSA

TÁJFÖLDRAJZ

A kistérség területe egyrészt a Kisalföld nyugati részéhez - Fertő-Hanság-medencéhez -, másrészt a Nyugat-magyarországi-peremvidékhez - a Sopron-Vasi-síksághoz és az Alpokalja részeként a Soproni-hegységhez - tartozik. Az Alpok nyúlványai kelet felé középhegységbe mennek át, majd dombokká szelődülve fokozatosan beolvadnak a Kisalföld területébe. A kistérség legmagasabb pontja Sopron mellett található, a Magas-bérc 556 méter magas, míg a Fertő tengerszint feletti magassága mintegy 115 méter.

Itt található Magyarország második legnagyobb alapterületű természetes tava, a mintegy 20 ezer éves **Fertő tó**. Teljes területének (310 km²) 2/3 része Ausztriához tartozik, ráadásul a tó magyarországi területének nagy része mocsár és nádas. A nyílt vízfelületet tekintve még rosszabb az arány, hisz annak csak egynegyede minősül magyar területnek.

A Fertő a legnyugatabbra elhelyezkedő sztyepptó, azaz síkvidéki, szikes állóvíz, melynek vize sós. Iszapiának és vizének gyógyító hatást tulajdonítanak. Történetét végigkísérte az áradások és az apadások sora. Példaként megemlítjük, hogy az 1780-as években területe majdnem duplája volt a mainak. 1868-ban teljesen kiszáradt, míg 1928/1929 telén a sekély víz fenéig befagyott. A Fertő vizének frissítő, gyógyító hatására alapozva Széchenyi István 1839-ben Bozon kikötőt és fürdőházat létesített.

A fürdő év végén megszűnt, de az 1850-es években a „Bózi Fürdőző Társaság” jóvoltából ismét pezsgő fürdőélet keletkezett, melynek végül a Fertő említett visszahúzó-dása vetett véget.

A térségnek folyóvizei közül az **Ikva patak** és a **Répcé folyó** a legjelentősebb. Az Ikva Ausztriából lép be az országba Sopron határában, majd keresztül folyik a városon. Innen a Fertőt délről félkörívben kerülve érinti Kópháza, Nagycenk, Pereszteg, Pinye, Ebergőc, Rőjtökmuzsaj, Fertőszentmiklós, Petőháza és Fertőendréd településeket, végül Tőzeggyármajornál a Hansági-főcsatornába torkollik. A Répcé Ausztria területéről lép be Zsira mellett hazánkba, majd Vas megyei kitérő után Répceszemere határában éri el ismét a kistérséget. Innen észak felé veszi az irányt és Agyagosszergény határában lép ki a térségből.

„Sopron” megkülönböztető előtag került Bánfalva, Horpács, Kövesd és Szécsény neve elé. Gógánfából Kisgógánfa, Lédecből Kislédec, Lózsából Nagylózs lett, Fertőszentmiklós-Szerdahely pedig Fertőszentmiklósnak nevezték.

A következő összevonásokra az 1920-as és az 1930-as években került sor. Agyagosszergény 1927-ben Agyagos és Fertőszergény egyesítéséből keletkezett. 1928-ban több változás történt. Nemesvis és Káptalanvis egyesítésével létrejött Répcevis. Alsó- és Felsőszakonyt Szakony néven egyesítették. Megszületett Rőjtökmuzsaj Rőjtök és Muzsaj összevonásával. Ekkor lett Alszipor része Makkoshetye. 1931-ben Zsirához csatolták Gyülevizt és Salamonfát, 1933-ban pedig Sopronhorpácshoz Kislédecet. 1933-ban Egyházásfalú része lett Dasztifalu és Kisgógánfa. Csáfordjánosfa 1939-ben Csáford és Jánosfa egyesítéséből alakult meg. 1948-ban egyesült Alszipor és Felsőzipor, majd az így létrejött községet 1950-ben Újkérhez csatolták. 1950-ben más összevonásokra is sor került. Sopronszécsényt Peresztéghez, Keresztényt Egyházásfalúhoz, Sopronbánfalvát Sopronhoz csatolták. Süttör Fertődhez (a korábbi Eszterházához) került. Balf 1985-ben vált Sopron részévé.

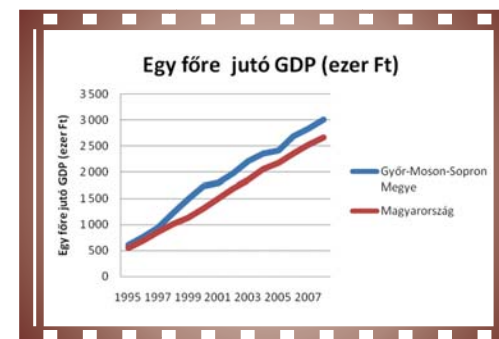
KÖZLEKEDÉSI VISZONYOK

Sopron kedvező földrajzi elhelyezkedésének köszönhetően már korán fontos közlekedési csomóponttá vált. A kistérséget két főút szeli át. A 84. számú főút délkelet felé haladva Sopront köti össze a Balatonnal. A 85. sz. út Győr felől, kelet-nyugati irányban halad át a kistérségen, majd Nagycenknel a 84-esbe torkollik. Sopronnak a vasúti közlekedésben csomóponti szerepe van. Két fontos vasútvonal vezet az ország belsejéből városba. Az egyik a megyeszékhelyt és a fővárost köti össze vele, a másik pedig dél felé (Szombathely) vezet. Az Ausztriába irányuló, Sopron és Bécsújhely (Wiener Neustadt) közötti vasútvonalat másodikként nyitották meg hazánkban (1847). Ennek folytatásaként a Sopronból Szombathelyre vezető vonalat 1865-ben adták át. A Sopron és Győr közötti szakasz 1876-ban nyílt meg. Az ehhez csatlakozó - Nezsiedertől (Neusiedl am See) Fertőszentmiklóson át Celldömölkig vezető - Fertővidéki Helyiérdekű Vasút 1897-ben kezdte meg működését. A Fertőszentmiklós-Celldömölk szakaszt 1979-ben megszüntették. A kistérségben az idegenforgalmi és a szabadidős kerékpározás jelentős szerepet tölt be, ebből a szempontból különösen a Fertő tó körüli és a hozzá csatlakozó kerékpárutakat kell kiemelni.

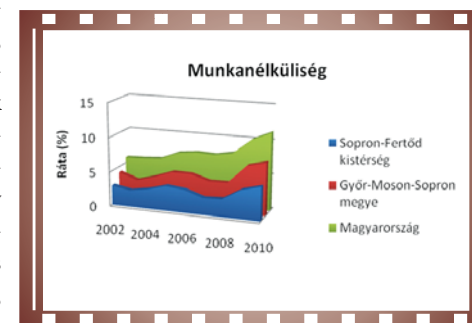
A GAZDASÁGI HELYZET

A vállalkozói környezet, külföldi tulajdon, ágazati koncentrációt tekintve térségünkre az átlagosnál egyértelműen (mérsékelt) kedvezőbb jellemzők vonatkoznak, szolgáltatási dominancia mutatkozik, ám a külföldi tőke jelenléte jóval mérsékeltőbb.

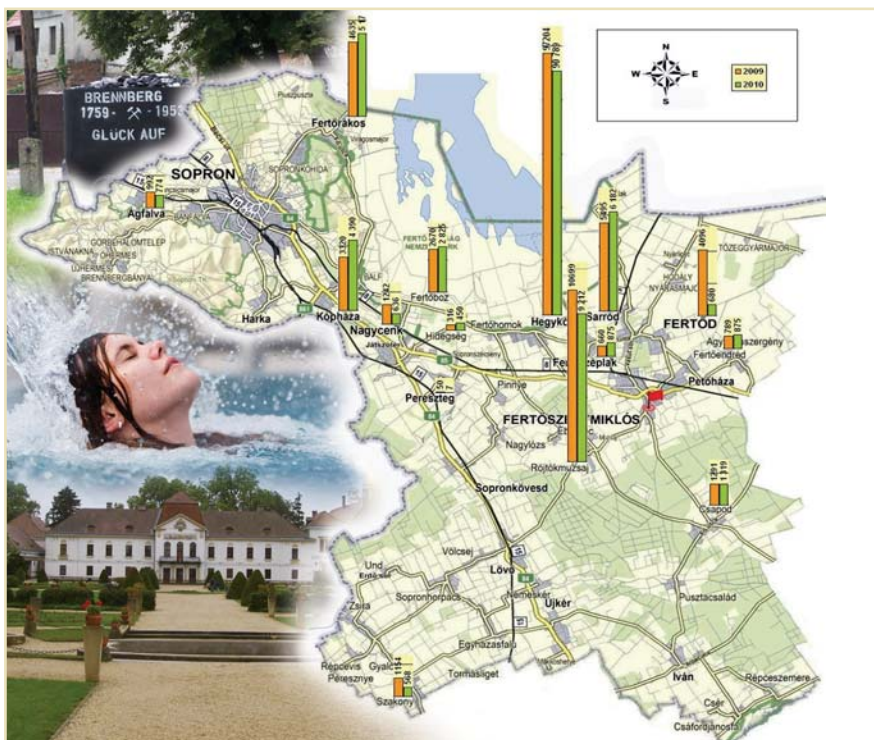
Térségünk iparában a hagyományos és a modern iparágak is jelen vannak:

- Az erdőkre települt ffeldolgozó, asztalosipari vállalkozások ma is meghatározók a térségben (Velux, Hungaropro).
- A hagyományos fémszerkezet-gyártás is modernizáción esett át, és tartja piaci pozícióit (Roto Elzett, Euro-Elzett, Wolf-Plastics).
- Új, modern autóipari-beszállító, elektronikai, gépipari, csomagolóipari iparágak is megtelepedtek az elmúlt évtizedben (Autoliv, Profimaster), ugyanakkor ezek zömében nem magasan kvalifikált munkaerőt igényelnek.
- A Kisalföld adottságainak köszönhetően jelentős az agrárgazdaságok száma. Többségük őstermelő, azonban jelen vannak nagy agrár vállalkozások is, mint a GSD Agrarprodukt, az Ethofer Kft, valamint jelentős a volt, immáron átalakult TSZ-ek (hegykői, fertői, újkéri) működése is.
- Állattenyésztéssel már nagyon kevesen foglalkoznak, a Nemzeti Parknak a génmegőrzésben jelentős szerepe van.
- Számos településen léteznek kijelölt vállalkozói övezetek, amelyekkel kapcsolatosan azonban két fontos feladat jelenik meg: egyrészt lényeges az övezetben az infrastruktúra kiépítése, másrészt pedig szükséges egy térségi szintű befektetés-ösztönző munka végrehajtása (közös marketing, telephelyi adatbázis, inkubálási szolgáltatások kialakítása).

Az alpokaljai térségben jelentős lehetőség kínálkozik az alternatív energetikára épülő vállalkozások megtelepedésére. Ehhez térségi szinten felmérések, közös fellépés, széleskörű egyeztetések lefolytatása szükséges.

A régió és a megye adatait nézve a kis térség jó gazdasági mutatókkal rendelkezik, főként az északi, kevésbé a déli része. A természeti-táji adottságok és az országos szinten is jelentős műemléki környezet kedvelt idegenforgalmi célponttá teszik a területet. A kistérség turisztikai adottságai nagyon kedvezők. A vendégforgalmi adatok alapján a sopron-fertői kistérség a régió harmadik legnagyobb turisztikai forgalmát bonyolítja. Legnagyobb idegenforgalmat bonyolító településeink **Hegykő**, **Röjtökmuzsaj**, **Fertőrákos**, **Fertőd**. A **hegykői termál fürdő**, a **nagycenki és a fertői kastély**, valamint a **Nemzeti Park** jelentős vonzerőt képeznek, a déli területeken a **Bük-Zsira-Lozsmánd termál tengely** étellel való megtöltése új lendületet adhatna az alpokaljai településeknek. Turisztikai vállalkozások közt a szálláshelyadók (magas kategóriájú szállások, Szidónia kastélyszálló) és minőségi éttermek (Tercia) láncolatai jelentősek. Az IFA bevezetése a Fertő-parti településeken a turisztikai fejlesztések generálásán keresztül jelentős bevételeket eredményezhet a jövőben, amely a további fejlődés alapját képezni.

A jövő kulcsa települések, mikrotér-ségek turisztikai összefogásában rejlik. A közös arculattal való megjelenésben, tudatosan előkészített fejlesztésekben, közösségi marketing akciókban. Korábbi törekvések azt igazolták, hogy vagy települési, vagy mikrotér-ségi szinten van realitása az összefogás-nak, a területek adottságai szerint. Hosszabb távon pedig ezen együtt-működések „együtműködése” adhat egy desztinációs menedzsmet számára létjogosultságot.

Éppen ezért a térség legfontosabb célkitűzése az idegenforgalom fejlesztése, különö-sen a falusi turizmus, a lovas és a kerékpáros turizmust, valamint az ökoturizmus.

A térség klímájának, talajadottságainak és az itt élők hozzáértésének köszönhetően a Soproni borvidék hazánk egyik legnagyobb múlttal rendelkező borvidéke. Már a kelták és a rómaiak is foglalkoztak itt szőlő- és bormelével. A középkorban az ország egyik legjelentősebb borvidékének számított a soproni. Napjainkban Sopron és a Fertő vidékére kiterjedő borvidék Soproni körzetéhez 11 település tartozik. Tradicionális jelentőségű a Fertő-parti zöldségtermesztés is.

Ne feledjük, hogy a kistérségben korábban több cukorgyár is működött. Az ország első finomítója 1794-ben Sopronban nyílt meg. Az 1850-es évektől működő sopron-kőhidai gyár 1879-ben Petőházára került. A nagycenki cukorgyár 1855-1931 között üzemelt, majd beolvadt a petőháziába. A petőházi cukorgyár 2007-ben zárt be.

ETNIKAI ÉS VALLÁSI VISZONYOK

A középkortól kezdve Sopron és közvetlen környéke a német betelepülések hatására elnémetesedett. 1946-ig, a kitelepítésekig német többségű volt Ágfalva, Balf, Fertőboz, Fertőrákos és Harka lakossága. Sopronban az 1920-as évektől kezdtek a magyarok többségbe kerülni. A horvátok megjelenése az 1530-as évekre vezethető vissza, nevezetesen Fertőhomok, Hidegség, Kópháza és Und községekben. A kistérség többi települése - még ha érték német és horvát hatások is - megmaradt magyar többségűnek. A német lakosság jelenlétére utalnak ugyanakkor a 18. században az olyan elnevezések, mint Német-Lövő, Német-Peresztég, vagy Német-Kövesd.

A kistérség lakói a középkortól fogva a nyugati keresztény hitet követték. A terület egyházigazgatási szempontból a Győri Egyházmegye soproni és locsmáncsi főesperességéhez tartozott. Az új hit, a reformáció lutheri ága az 1520-as évektől kezdve sugárzott szét Sopronból és környékéről. A kistérség nagy része evangélikus lett. Az 1640-es évektől kezdve megkezdődött a lakosság visszatérése a katolikus hitre. Az evangélikusok számára a soproni országgyűlés 1681-ben engedélyezte, hogy Nemeskéren szabadon tarthatnak istentiszteleteket és általában szabadon gyakorolhatják vallásukat. Az evangélikusok számára a templomépítést II. József egyen jogúsító türelmi rendelete (1782) engedélyezte. Így épült templomuk Sopronban, Ágfalván, Harkán, Balfon és Alsósza-konyban (Nemeskéren már korábban). Napjainkban ezek a helységek evangélikus egyházközsége a Soproni Evangélikus Egyházmegyéhez tartozik. A jelenlegi katolikus egyházigazgatás a kistérség területét a soproni, a fertőszéplaki, a kapuvári és a csepregi esperesi kerület között osztotta fel.

A TÉRSÉG HELYSÉGEINEK CSOPORTOSÍTÁSA TÖRTÉNETI SZEMPONTBÓL

A helységeket jogállásuk alapján három csoportba oszthatjuk: **szabad királyi városok, mezővárosok és falvak.**

Térségünkben csak Sopron lett szabad királyi város. Városi rangját 1277-ben kapta IV. Lászlótól a magyar királyhoz való hűségért, amit a II. Ottokár cseh király elleni harcok idején tanúsított. Mezővárosi kiváltságot története során Harka, Hegykő, Iván, Lózs, Lövő, Nagycenk, Szentmiklós, Rákos, Szemere és Und nyert. A többi település falunak számított.

A helységeket aszerint is csoportosíthatjuk, hogy az 1848 előtti, úgynevezett úrbéri korszakban, kinek a hatalma alatt álltak. Sopron mint szabad királyi város csak a királynak voltak alávetve, a Szent Korona tulajdona volt. A mezővárosok és falvak nagy része valamilyen földesúr birtokában voltak. Lakóik, a jobbágyok földesuruknak sokféle szolgálattal tartoztak: pénzzel, terménnyel és ingyenmunkával (robot), cserébe viszont telket és termőföldet kaptak használatra.

Sopron városa a középkortól fogva maga is földesúri hatalmat gyakorolt Ágfalva, Balf, Bánfalva, Harka és Kópháza fölött. A térségben a legnagyobb birtokokkal a herceg Esterházy és a gróf Széchenyi család rendelkezett.

Az **Esterházyak** süttöri-szentmiklósi uradalmához tartozott Szentmiklós, Endréd, Süttör, Agyagos, Szergény, Csapod, Sarród és Széplak, a kőszegihez Alsó- és Felsőszakony. A Széchenyiek voltak a földesurai Boznak, Hegykőnek, Hidegségnek, Homoknak, a két Ceneknek, Peresztégnek, Kövesdnek, Lövőnek, Horpácsnak, Gógánfának, Újkérnek és később Ivánnak. Az Esterházyak szeptemberi és a Széchenyiek sárvár-felsővidéki uradalmát a 16-17. században még a Nádasdy család kezén találjuk. Amikor Nádasdy Ferencet 1671-ben a Wesselényi-összeesküvésben való részvétele miatt lefejezték, birtokai a kincstárra szálltak. Ezután a Széchenyiek és az Esterházyak adásvétel útján jutottak a birtokokhoz. Széplakot és tartozékait 1771-ig az Esterházyak elzálogosították a Széchenyieknek. Egyházi birtokokat is találunk a területen. A győri püspök birtoka volt Rákos és Zsira, Lédec a csornai premonstreieké, Káptalanvis pedig a győri káptalané. A Viczayak birtokának számított Lózs, valamint Dasztifalu és Ebergőc egy része. Egy időben Pusztacsaladót a Festeticsek bírták.

A 18. században Pinnyén, Petőházán és Szécsényben a Zeke család gyakorolt földesúri jogokat. A Rátky család birtokainak egy része a Zichy-Meskókra szállt (Salamonfa, Gyalóka, Und). Azt mindenképp meg kell jegyeznünk, hogy egyes helységeknél több földesura is volt. A nemesi községeket nemesek lakták, ők nem álltak földesúri hatalom alatt. Ilyen volt: Alszipor, Csér, Felszipor, Makkoshetye, Jánosfa, Nemeskér, Nemesvis, Szemere és Völcséj.

A FERTŐ-TÁJ, MINT VILÁGÖRÖKSÉGI TERÜLET

A Fertőt és a tavat övező tájat és településeket (Fertő/Neusiedlersee kultúrtáj) az UNESCO 2001-ben vette fel a világörökségi helyszínek közé. A Világörökségi Listára történő felvételt Magyarország és Ausztria közösen kérte. A felvétel indokai között szerepelt a terület népi építésze és műemlékei, az egymást követő civilizációk régészeti emlékei, az itteni szőlő- és borkultúra, valamint a változatos növény- és állatvilág. A világörökségi rang a térségben mintegy 8000 éve jelen lévő emberi kultúrák és a természeti környezet összekapcsolódásának és szimbiózisának az elismerését jelenti. A világörökség terület érdekképviselőjét 2003-tól a Fertő-táj Világörökség Magyar Tanácsa Egyesület látja el.

dr. Kelemen István
történész
Soproni Múzeum

